

**УЛУУС УЧУУТАЛЛАРЫН
БАЛАБАН ҮЙНЭЛЭЛТИС
МУНЬБАХТАРЫН КӨРСӨ**

Үүмүт үөрэх дылыгар улууска 18 орто, 2-сигэтэ суох орто оскуолалар, 6 оскуола-сад, 1 улуустаагы гимназия 4 тыйынычтан тахса үөрэнээччилэр түмүктэрэ. Оскуолалар үлэхэрин сүрүн хайысхатынан республикалык тыйынаах олимпиада-экспериментальнай программаны олоххо киллэрин буолуоҕа. Ааспыт үөрэх дылыгар бигэс оскуола анал программанын үлэлэттир, Хадаар, Төлөй, Амма оскуолаларын программалара бигэртэтиллэн, тусла хайысха суолун тутуулар. Хадаар орто оскуолата оҕо бэйэтэ бэйэтэ сайыннырытыгар усулуобуйаны тэрийиэхтэ, ону салайыа. Төлөйлөр тыа сириг оскуолаларга политехнической үөрэхтээһини киллэрини чинчийиэхтэрэ, дарыгэтэн үөрэттэхтэрэ. Амма оскуолата өрүс экологиятын харыстааһынга үлэтиэхтэ.

Улууска интернат-оскуола чэбдигирдэр, спортзалы

САНА ОҕОХ

**ХАБЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР**

№ 109 (7906). ☆ 1993 сыл балабан ийин 14 күнэ. ☆ Чэппиэр ☆ Смыната—441 солкуобай.

САРСЫНҢЫ СОЛБУГУ ИИТЭРГЭ СОРУКТАР

үлэни тэрийиэхтэ кыдыуҕа улахан. Бу иһа бизнес кыдыыны үлэтэ үөрэнээччилэргэ да, төрөппүттэргэ да үөрэххэ тардыһыны үөскэттэ. Үөрэх саҥа дылыгар бастаан гуманитарнай, физико-математическай хайысхалаах гимназия аһыллыа. Кини VIII—XI кылаастарыгар нэһиликтэртэн 150-ча дьонурдаах оҕолор мустал үөрэннэхтэрэ. Республика оскуола-садтар бийирээн эрэллэр. Быйыл күһүн Мурун Тиммийага 180-тэн тахса оҕолоох оскуола-сад аһыллыа. Быйыл I уонна II кылаастар үлэниэхтэрэ, эһил III кылаас аһыллыа. Манньа тэрийи уһуулааһыгар уонна оскуолалар үлэлэрэ утумнаах буолуутун ситиһиэхтэ, кадр үлэлэтиэхтэ ордуу табыгастаах. Улуус уһуулааһыгар физкультурнай үлэтигэр, музыканын салайааччылар, үгэс курдук, тийбэттэр. Оттон оскуола-сад усулуобуйалар ити специалистар иккэнирэтэр үлэнилэр, ол үлэни былаанынгар, сайыннарыгар да улахан кыды үөскэтэр.

Саха Республикатын государственнай суверенитета биллэрлээһинтэн 5 сыл ааста. Ону саҥа историческай усулуобуйага сайыннары, байыты, процеһа барар. Республика дьон-сэргэтэ чэгийэ сайдыыга дууһулар. Итинэн олохтук бүтүн бэйэбитигэр ханнык солбугу итин таһаарыахтаахпыт кытта быстыспат ситимнээх. Манньа оскуолалар сорукутарынан дини биллээх, үөрэххэ-сайдыыга тардыһылаах, сир-майга өртүтүн туруктаах киллэн бэлэмнээһин буолар. Туох да дьэбэт иһин, оҕолор да, төрөппүттэр да олохтуктар бигэтик киллэрип рынок сайыныаһымыларын усулуобуйалар ким дэгиттэр дьонурдаах, биллээх-көрүүлээх эрэ бэйэтин дылытын тэрийэр, олоҕо уйгулар, кэскиллэнэр кыахтарын өйдөөн эрэллэр. Төрөппүттэр оҕолорун үөрэттэрэ дин ханна биллэн бэйэ

рэр, оҕо сайдыыгар септөөх усулуобуйа олохтонор сирдэригэр келлэлэр. Манньа кэмгэ бийиһи бийр боччумнаах үлэтигэрэн учуутал сайды кыдыгы тэрийи буолуохтаах. Ол иһин үөрэх улуустаагы управлениета учууталлар идэлэрин үрдэтэр институт филлалит улууска астарыа туруорсар. Өскөгүн ити кыаһыннарына, лектордар манна микстэтигэр кэлэн үлэниэхтэрэ, учууталлар иһин эгэрлээһи 5 улуус оскуолаларын бастык омыттарын биллэр, үөрэтэр кыахтаныахтара, киллэр кини куораттар библиотекаларыгар дьарыктанарга ордуу кини бырааһтаныахтара. Былаһи улуус кини учуутала Г.М. Яновская уонна С.М. Макарова аспирантурага үөрэнэлэр, кандидатскай кэмүсүүргэ бэлэмнээлэр. Атын да учууталларбыт итинэхэ дуулууларга наада. Улуус оскуолалара быйыл үгэс сылы дифференцироваһынай үөрэтин проблематыгар үлэнилэр. Сылан, Мугудай, Кытаанах, Соловьев орто оскуолалара уонна Д.П. Коркин аатынан республиканскай орто спортнай интернат-оскуола анал программалаахтар. Үүмүт үөрэх дылыгар программалары чолчулааһынга, пособиэ оҕоруутугар күөс уурулуоҕа.

Оскуолалар үлэлэрин сыаналааһын бийр критерийанэн кинилэр үөрэнээччилэрин салгым үөрэххэ киллэрэ буолар. Ааспыт сыллаахха 92 шипускик үөрэххэ киллэртэ, быйыл 80 оҕо студент буолла. Аһыаһын бириччигэтэ—сыллаах микстэ сарбылан бариллэбитэ. Ити 80 ороттон 70-ча оскуоланы быйыл бүтэригэр, Саамай элбэх оҕо—26 Чурапчы оскуолатыттан киллэрдэ. Соловьевтан 8, уонна Дини орто оскуолатыттан 10, интернат-оскуолаттан 9 шипускик салгым үөрэнэр кыахтанылар, бу кыһалар эмиз үгүгү көрдөрүүлэнилэр. Чакыр, Сылан, Хадаар, Кытаанах оскуолаларыттан бийр да оҕо кыдыа туттарсыбата, Болатовтон со-

дохтох оҕо экзаменнары аһан үөрэххэ ылыһыа. Биллэлэрин тургутан көрөр олимпиадаларга итэриктэрэ сыл аһан үрдэн иһэр. Улууска барыта 11 предметкэ олимпиадалар кытыллалар, кыаһылаахтар республикага күрөстэһэр быраабы илаллар. Омуу тылын республикатаагы олимпиадатыгар кыаһылааһын тахсан. Нади Васильева (Чурапчы) Германияга, Алл Ноговнича (Мугудай) Францияга баран кыһаһан, үөрэһэн кэлэлэр.

Оҕолор сайынны сыаналааһынын кыдыууһууһу, үөрэх уонна үлэни сыаналааһы кытта таба дүөрэлээн тэрийи биллэри да бигэскэттэн уһулуубат. Төтөрүтүн, өссө далаһыһылар. Сайын устата 39 сыаналаах кини тэрийиһэ, ол иһигэр 2 чэбдигирдэр дьары, 6 оҕо площадалара, 3 экологическай кини, олоҕо 1536 оҕо сырытта.

Улуус оскуолаларыгар нуучча уонна омуу тылыгар, физика, физкультура учууталлара тийбэттэр. Учуутал үлэтэ элпэтиһиһинэн, кэмэйиһэн далаһи үгэс-элбэх үлэлэртэн ыараһыаһа, кини бириччигэт, сиратын-сирбатын бүтүннүү оборор үлэ. Нэһиликтэр дьаһалталарын байылыктара киллэргэ болгомотолоохтук сыаналааһаларыгар, олохсуйан үлэнилэлэригэр усулуобуйаны тэрийэлэригэр баарыах этибит. Хомойуох иһин, сорох сирдэргэ ити кыаһылаах, кадр хамсы турар. Оттон ол муһур уһугар бэйэлээх-бэйэлэрин оҕолорун дылыатыгар охсор.

Үөрэх систематыгар бийр быһаарары эрэйэр боччумнаах проблеманан оскуола-садтар дылылара буолар. Кырым сирдэргэ, учаастактарга дьон олохсуйуон баарытын да иһин, оҕону үөрэттэрин боһуруоһа быһаарылыбатын тухары ити кыаһылаах суоҕа. Бары предметтэри бийр учуутал үөрэтэр буолууһа, кини оҕо атын дьонун сайыннарыа бириччигэт тийиһэ дуо? Саҥаны иһэ хабаан ылыаһын туруктаах сибээһэ суох, улуус кинилэр, куоракка сылыаһын транспорт мэллгир. Барытын эргитэ санаан, аһан-суоттаан көрдөххө, ыарахан балаһыһыа. Мани проблема байыһынан туроран быһаарыа биллэригиттэн ысмааһа, этэргэ дьыа, оҕо улаастара түргэн.

Атын өртүтүн, оскуола баар буолуута учаастактарга үлэ микстэти таһаарыа, общественнай үлэни тэрийиһэ эмиз көмөлөөх буолуоҕа. Быстахтык ыллаахха, Мэддьэхсигэ чуолаан ити—үлэни хааччылыы болууруоһа быһаарылыбаахха, ситэтэ суох ортоттон оскуола төтөрү начальнай оскуолага түһэр кутталлыа.

Балабан ийин 21—22 күнүгэр улуус учууталларын балабан ийиһи сүбэ мунньахтара кытылыаһа. Оһо кэпсэти чолчу буолара, үөрэх саҥа дылын проблемаларын киллэрип хабаар, быһаарар суоллары тобуларга көмөлөһөр эрэйилэр.

Мария ВИНУКОВА,
үөрэх улуустаагы управлениетин орто үөрэхтээһингэ отделын начальнига.

УЛУУСКА СҮӨҮ АҢЫЛЫГЫН ВЭЛЭМНЭЭҢИ

(Балабан ийин 11 күнүгэрэн туругуна)

Хаһаайыстыбалар, нэһиликтэр	Үлэнир кини аһаһа	Ол иһигэр бары хаһаай.	Звено аһаһа	1993 с. оттоонун былаана (тонна)	Кыһыны (тонна)	Ол иһигэр бары хаһаай нэһиликтэ
Коллективнай хаһаайыстыбалар:						
«Хадаар»	30	30	3	1040	1200	1200
«Чампар»	21	17	3	1100	1150	1150
«Мындааһы»	40	40	3	1600	1200	1200
«Харбала» АО	—	—	—	—	170	170
Барыта:	91	87	9	3740	3720	3720
Байыһынай хаһаайыстыбалара, нэһиликтэ:						
Аладар	—	—	—	370	700	210
Бахсы	10	10	2	896	1114	704
Болугур	—	—	—	1700	1800	200
Болтоһо	—	—	—	1800	2400	1700
Кытаанах	—	—	—	1200	1433	736
Кытаанах	15	15	3	1800	2100	1200
Мэддьэхсигэ	—	—	—	180	185	97
Мугудай	10	10	3	1700	1850	650
Соловьев	20	20	4	2200	3000	2000
Сылан	—	—	—	3000	4200	2800
Төлөй	—	—	—	1140	1996	218
Одлууун	—	—	—	2600	3600	1900
Хадаар	—	—	—	820	1300	300
Хатыла	5	5	1	1800	2150	1300
Халыһа	—	—	—	300	330	290
Халыһыт	—	—	—	1400	1450	700
Холтоһо	10	10	2	2054	2100	600
Чакыр	15	15	2	1550	1530	650
«Чурапчы» БХА	—	—	—	2650	2921	221
Барыта:	85	85	17	29960	36159	16476
Улуус үрдүнэн:	176	172	26	33000	39879	20196

Улуустаагы статистика отдела.

Балабан ийин 11 күнүгэрэн туругуна улуус үрдүнэн 39879 тонна от соротуопкаһанан, оттоонун үлэти сылааһы былаһи 126,8 бырыһыанга тийэрдиһиһэ. Тыа хаһаайыстыбатыгар бас билли биридин көрүһигэрэн таһаардаахха, таһаарыстыбалар 3720 тоннаны оттооннор, кэлэр кыстыкка ылыммат соруудаһарын 99,5 бырыһыан толордулар, баһыһынай хаһаайыстыбаларынан үлэлээччилэр 16476, нэһиликтэ 19693 тонна оттооннор, баһыһынай бас билли бу иһи көрүһигэр барыта 36169 тоннаны бэлэмнээн, сылааһы былаһи 123,6 бырыһыан толорору ситистилэр.

Аладар, Бахсы, Болтоһо, Соловьев, Сылан, Төлөй, Одлууун, Хадаар нэһиликтэ үрдүк көрдөрүүлээхтэр.

Улууска сүөһү аһылыгы хааччылыа сылаһи угууга сороһо «Чампар» таһаарыстыба эрэ мөһөһ үлэлээн кэллэ. Манна 1800 тонна күһ маһаа сылэстэһиһэ. Былырын баччаларга 20400 тонна сылэстээх эбит буоллаһыһа, ол быйыл суох.

Василий ПЕРМЯКОВ,
улуустаагы статистика отделын начальнигы солбулаачы.

ЧАКЫР НЭҢИЛИЭГЭ: УЛУУ

Снимоктарга
(хаагастан уга):

АДАМОВ
Агафий
Инокентьевич

НИКОНОВ
Иван
Николаевич

АДАМОВ
Конон
Назарович

УБҮЛҮӨЙ ЧИЭҢИГЭР

Мэдүүлүүнүн дьон угуогуу уруускал оморбут, хаараннаах. Ийэ сирбитин хайа хаамыт алдараадаах сэрэн ааспыта. Кыайы сирдык күнэ кылбашыа одон тахсыбыта үйэ анара буслаа. Ити хайа багарар кийиң, омууттан, ханна омороруттан тутулуга суох, долгустар нэрнэс-бэлэс датанн—Улуу Кыайы 50 сыллаах үбүлүүн тэрээһиннээхтик бэлэттиргэ акаан Чакыр нэһилиэгэр. 7 кийилээх комиссия тэрлэбитэ. Кийилэр үлэни-хамнаһы өөтөөхтүк тэрийдилэр, бэйэбит кыахпыттар өөт түбэһиннэрэн дьонго-сэргэ Кыайы суолтатын, тутуула да кэмнэмэт сүдү сыанатын өйдөтүүгэ, сэрин, тыыл ветераннарын ааттарын үйэтиһигэ, тииннаахтарга болломтону туһаайыга үлээстип-лэр дин саныыбыт.

Чакыр, билэрийн курдук, саха бастаан романиһа, коммунист, Сэбиэскэй былаас иһин туруулаһыт С.С. Яковлев—Эрилик Эристин төрөөбүт-үөскээбит сирэ. Мэниа киннэхэ апаан биһр дойдудаахтарга пааматын-нык туруорбуттара. Ити мэиэ өйдөбүннүк уонна сэрин кэнииттэн тутуллубут пааматыннык тастарыгар 10 мөл. солк. суумалаах тимир-бетон пааматыннык оҥоһулунна. Оһао 105 буюуун аҕа-суола тимиригэ курдуган суруулан үйэтиһилиннэ.

Эбэ учаастагар күөл арыктыгар 1947 сйыллаахха тутуллубут пааматынныгы үрдүк сиртэ көбөрөн сагардан омордубут. Эрилик Эристин мекориальнай музейтар Чакыртан сэринтэ барыт 97 буюуун мэтириэт-тэрэ урубууданн уурулуна.

Култура дьэтигэр билгиттэ нэһилиэккэ оморор сэринтэ, үлэ фронугар сымдыытыгар, тыыл ветеранна-рыгар уонна хоту көһөрүлүү кыттылаахтарыгар ааалаах «Кийилэр кыайыһына уһаҕытытара» дьэи стэнд оҥоһулунна. Улуус үрдүнэн кыттылыбыт «Кыайыһына—салом!» фестивалга чакырлар 60 кийилээн кыт-тан сменага бастааһын тастаахтар. Концерт кэниит-тэн сэрин 6 ветераны Чакыртан төрүттээх Чурапчы сэмэниһэтир олохтоохторо итиник-истинник көрүстү-лэр. Тохсунууга Дьоккуускайдаагы телевидение үлэ-биттэрэ тахсан 7 ветераны дьэтигэрэн сымдыан үһүл-лүлэр, республика күөх экраныгар көрдөрдүлэр. Муо-ма улууһуттан үс мелодист кыттылаах бөлөх мала-дыһтаан бэйэлэрин айымньыларынан концерт көрдө-рдүлэр, онтон кийибит үбү Кыайы бэрээһиннэтир тэрийэр олохтоох комиссияга туттардылар.

Ыам ыйын 5 күнүгэр Эбэа сагардан оҥоһуллубут пааматынныгы аһыга 7 ветеран кыттыһыа мала. Ыам ыйын 7 күнүгэр сэрин, үлэ уонна тыыл ветеран-нара уонна хоту көһөрүлүүгэ сымдыытыгар оһуола үөрэнээччилэринин көрүстүлэр. Ити иһигэ күнүгэр кинэа. Култура дьэтигэр үөрүүлээх минити буолла, од кэнииттэн уахаан концерт көрдөрүлүннэ.

Эрилик Эристин аатынан бааһынай хаһаайчыта-баларын ассоциациятын бэрээһиннэтир быйаарым-тыһаан, сэрин, үлэ фронун ветераннарыгар—7 кийилэ-хэ биһрдик байтаһыа бие, нэһилиэк дьаһалтатыттан 7 пе-теранга биһрдик электрическэй үстүрүүс, ону таһынан 2 үлэ фронун ветераннагар 1-дик мөл. солк. харчы уоп-на тыыл ветераннарыгар, көбөрүлүү кыттылаахтары-

гар бэлэхтэр туттарылыһылар.

Ыам ыйын 9 күнүгэр сарыарда нэһилиэккэ Кыайы 50 сылын бэлэттэн дьон-сэргэ тогуорусту. Парад, са-ка өйдөбүннүк пааматынныгы айым, салют ытыһа—барыта умкуллубат өйдөбүлү хаалларда. Ити кэниит-тэн 6 хамаанда, 12 этаптаах эстафетага күрөс бил-дэстилэр. Сэитэ сэрин, тыыл ветераннарын Сото му-зейыгар күүлэйдэтин эмиз биһр суол бэлэс түгэн.

Улуу Кыайы үйэ агардаах үбүлүүн бэлэтээһин-нэ мбөх үн-харчы өрөскултанна. Ону толунууга спон-сордарбыт, Дьоккуускай куоракка оморор биһр дойду-лаахтарбыт, бааһынай хаһаайчытабаларын ассоциация-та, бюджетнай тирииталарга үлээһиччир күүс-көмө буолбуттары бэлэттир сирдээх.

Бу тэрээһин дьаһаллар бары видеокассетага үһүл-лүлээн нэһилиэк архивыгар туттарылыһылар.

Афанасий КИРИЛЛИН,
нэһилиэк дьаһалтатын баһылыга.

КЫЫМ БУОЛАН КЫТТЫСЫТТАРА

Апа дойду Улуу сэринтэ саралаһытыгар Чакыр нэ-һилиэгэр иһин көлхөт—Молотов аатынан уонна Яков-лев аатынан—тиһинччи үлэһин оморбуттара. Кийилэр нус-баран олохторун сэрин аймаабыта. Төрөөбүт түөлбөтүн историктын хаһыан үөрэппит М. К. Кирил-лин бу курдук сурууан хаалларбыта олохтоох музейга баар: «Сэринтэ уонна үлэ фронугар Чакыртан 98 кийи военкоматтанн ыгырыллыбыта, ити иһиттэн Молотов аатынан көлхөтөн 63, Яковлевтан 35 кийи. Биһрдик сымларынан араардахха, 1941 с. 33, 1942 с. 34, 1943 с. 21 уонна 1944 с. 10 кийи. Бу ыгырыллыбыт дьонтон 39-тара дойдуларыгар эрийдэбиттэрэ.

Сэрин устата 21 кийи бааһыран, 6 кийи малдан, доруобууларынан, босхолонно кэлбиттэрэ, 32 кийи араас сымларга демобилизацияламмыттар. Кийилэр истэрииттэн 14-тэрэ үлэ фронуттан эрийдэбиттэрэ. Ар-мияга сымдыан, бийиги биһэрибитини, үс буюуун—К. М. Филиппов (1942 с.), А. Е. Саввин (1944 с.) уонна И. Ф. Кузьмин (1947 с.) ССКП кэккэтигэр кийибиттэрэ.

Ити курдук Михаил Капитанович 1988 сйыллаахха суруйбута. Кийи үлэтигэр уахаан көмөү дьоботель—фотограф И. К. Лебедев оморбута. Инокентий Конс-тантинович, биһр-бизэ харчы төлөбүр көрдөбөккө, нэ-һилиэк дьонун күндү мөрсүүнүтир хаартыскада үһү-лан үйэтиһиптэ чакчи да махталлаат суол. Кийи Ийэ дойдуларын көмүскээбит 98 биһр дойдудаахтарыттан 96-ларын фотокарточкаларын бэйэтэ экиирэтиһин бу-лаан 4 экземплярга үһүлэ. Инокентий Константинович икки убайа сэрин толоонугар охтубуттара, ол кэмтэ кийи баара-суога үс саастаах уолчаан этэ. Итинэ этэн араахтэр тыһиһахтар нэрнэстип нэстээхтэр дьэи.

Чакыртан сэрин иһинэ барыт уонна сэрин кэниит-тэн кэлэн олохсуйбут дьону кыллээн туран билгитин 105 буюуун латтара өйдөбүннүк пааматыннык мэиэ тааһыгар суруулан турар.

Үлэ-хамнаас барыта оҥо-дьахтар, оҥоһуор-эмээхсин дьарамай саннааһыгар сүктэрийдэбит. Итиннэ хэ-да сым сатыылаабыт уот курдан, хоргууу мэиэһин

буолбуттара.

Оҕоһоһу кэинэр тустарынан кырдыабаатар минни-к кэккэһилэр:

Флегонтоя Прокопий Петрович, тыыл ветерана, Мо-лотов аатынан көлхөт чилинэ:

—Сэрин садалаһытыгар 14 саастын туолбутун. Ба-ри үлэҕэ улахан дьону кытта кийиннары-сайыппары тэбиэ-тигэ сымдыһытым. Оҕоһоһу да үлэһин кы-лар төһүү үлэһиттэрлээх буолан баччага кэллэхпит. Сымдыбат сымдаһынаабынан, кыайытаһынан-хотуга-һынан Афанасий Константинович Федотович—Көччөх бу-лара. Кийиги түптээс тыһиһыга бэргэһэтин, үтүл-түн устак баран тириэн буруолуу-буруолуу үлээһин-хамсаан мэллэһиччир турара бу баарта дьыт. Виктор-ов Гаврил Николаевич—Бочой, Кузьмин Гаврил—Баскыһы, Кузьмин Никита Иккитч—Чалбаа, Кузь-мин Петр Федотович, Кузьмин Тарас оҥоһуоттор ба-дыһыччынан дэ үлэһит дьон этилэр. Хоргууан оҕо сым-сыһа Тарасов Николай Васильевич II—Өкөт, Сергей Петр Петрович—Малдан үлээһин мунтанна-ларын өйдүүбүн. Дьахталлар эр дьонтон итэһин суох үлэһиннэрэ. Иллариона Ирина Ивановна—Чоһоон ойбо, Сергеева Харитина Потаповна—С. Н. Сергеев ийэтэ, Кириллина Анастасия Николаевна—Дарбыйдаан ойбо, Ефремова Дарин Ивановна—Сага Дайаа уонна да атыттар туруу дьон этилэр. Мин барааскадарым Кузьмин Федор Афанасьевич—Моһуойка, Кузьмин Егор Тарасович, Афанасьев Николай Константинович, Лебедев—Потаповна Елена Гавриловна, Ефремов Ни-колай Егорович, Мироньев Константин Николаевич ула-хан дьону кытта тэһигэ үлэ ырааһынан сүксүбүттэрэ. Үлэһиннээхтэрбиттэн үтүстэрэ суох буолбуттара ном-һуо ыраатан эрэр.

Митин Петр Павлович, тыыл ветерана, Яковлев аатынан көлхөт чилинэ:

—Сэрин бастаан сымларыгар бийиги көлхөһүтүгар Демьянов П. Б. председателир. «Эи булгучу үлэ-лэ, иурманы эрэ тодор, бэйиг хайаа дабыны» дьэи кытаанах тыллаах сатайааччы этэ. Кыраһый көлхөт-тан дьоммут бастыһынара сэринтэ баран, оҥо-дьахтар, кырдыааа эрэ хаалбыта. Адамов Егор Николаевич II—Наттыл оҕоһоһу хонуу биригэһиптэр этэ. Сымтары-сымнааһа майгылаага, эһипт тыһын дьон бийа ҕымма-та.

Сут-курааа сымларга кыаһын Нуотараа тахсан от-туурбут. Филиппов В. М.—Толлой эмээхсининин Хо-бороостуун, хайаа да буолан Нуотараа сүөһү көрөн кыттылаага. Эрлэ анараас хаалбыт Хобороосе Мат-веева сэрин кэмтэр хас да тулааһыа иһэн кийи-ха-ра оморбута. Егоров Николай Иванович—Ороһу, Ыл-дэа, Миттэрэй Герасимовтар—Куттэһэһиптэр, Баһи-лей, Ылдааа Саввиннар, Филиппов Семен Афанасьевич—Тыһааһы, кийи кийитэ, стахановскай куоталаһы-га, күлгэ 0,67 гектар бурдугуу быһан рекорд олохтоо-бут Филипповна Екатерина Егоровна, Флегонтова Ма-рия Петровна (кэлиһити аата Оскуола Майа), Ада-мова Мария Ивановна, Демьянова Марфа Инокен-тьевна, Адамова—Филиппова Тамара Назаровна.—бары да төһүү үлэһиттэрэ. Отто Мээччэ Адамов, Кас-токуун Лебедев оҥоһуоттор түүлээх бөһөнү бултуу-лара. Сэрин бүтүһик сымларыгар Кузьмин В. В.—Ма-лахта Баһилай дьэи кийи председатель буолбута.

КЫАЙЫНЫ УҢАНСЫБЫТТАРА

Сэрин сабаланытытар уу-нулдаарай, минин кытта араа-бараа састаах Адамов Николай Михайлович—Тоттуу, Адамов Николай Николаевич—Нуулай, Анисимов Степан Николаевич—Ончуук, Кириллин Николай Гаврильевич—Мамый, Савини Егор Васильевич—Тымтай, Филиппов Василий Егорович—Баадбай сэрин бутуугар ханник да үлэттэн иттиин-толлон турбат туруу үлэиттэр буолбуттара.

★

★

★

ИИЭ ДОЙДУЛАРЫН КӨМҮСКЭЭБИТТЭРЭ

Адамов Агафий Иннокентьевич
Адамов Гаврил Николаевич
Адамов Константин Николаевич
Миронов Егор Андреевич
Никонов Иван Николаевич

ҮЛЭ ФРОНУГАР СЫЛДЫБЫТТАРА

Адамов Конон Назарович
Васильев Дмитрий Афанасьевич

ТЫЫЛ ХОҢУУТТАРА

Абрамова Марфа Павловна
Адамова Дария Степановна
Адамова Мария Николаевна
Адамова Марфа Павловна
Алексеев Николай Дмитриевич
Афанасьев Николай Константинович
Дьяконова Мария Саввична
Егорова Александра Николаевна
Еремеева Татьяна Алексеевна
Ефремова Марфа Павловна
Кириллина Александра Абрамовна
Кириллин Николай Гаврильевич
Кузьмина Елена Михайловна
Луковцев Николай Романович
Луковцева Ольга Дмитриевна
Маркова Аграфена Сергеевна
Миронова Анастасия Михайловна
Митин Петр Павлович
Михайлова Мария Константиновна
Пестерева Аграфена Сергеевна
Савини Егор Васильевич
Титов Василий Гаврильевич
Флегонтов Прокопий Петрович
Филатова Анастасия Иннокентьевна

СЭРИН СЫЛЛАРЫН ҮЛЭИТ ОБОЛОРО

Афанасьева Марина Николаевна
Борисова Мария Ивановна
Митина Евдокия Михайловна
Никонова Прасковья Михайловна
Сивцев Прокопий Николаевич
Стручкова Татьяна Дмитриевна
Филиппов Гаврил Гаврильевич

ХОТУ КӨҢӨРҮЛЛҮБҮТТЭРЭ

Алексеева Елена Егоровна
Ануфриева Ульяна Николаевна
Васильев Николай Афанасьевич
Дьяконова Мария Саввична
Луковцев Николай Романович
Оконешников Николай Иванович
Стручкова Татьяна Дмитриевна
Титов Василий Гаврильевич
Филиппова Агафья Афанасьевна

БУОЙУННАР ОГДООБОЛОРО

Ефремова Марфа Петровна
Викторова Мария Николаевна
Адамова Марфа Павловна
Егорова Александра Николаевна

СЭРИН ТУЛААНАХТАРА

Макаров Василий Семенович
Макаров Николай Семенович

НАБАРААДАЛАММЫТ ФРОНОВИКТАР

Егоров Иннокентий Иннокентьевич—Ара дойду сэринтин II степенэ орденнана.

Адамов Василий Гаврильевич уонна Илларионов Василий Васильевич—Кыһыл Сулуу орденнана.

Адамов Семен Иннокентьевич—Албан Аат III степенэ орденнана.

Адамов Никита Гаврильевич, Савини Николай Егорович, Филатов Дмитрий Егорович—«Хорсунун иһин» медалланы.

Адамов Никита Гаврильевич, Алексеев Константин Дмитриевич, Егоров Петр Николаевич, Митин Степан Павлович, Савини Алексей Егорович, Тарасов Платон Георгиевич—«Бойбуой үтүөлэрин иһин» медалланы.

Кинилэри сэргэ Митин Степан Павлович «ССРС үтүөлээх суол тутуучыта» аатаһынан бэлэтэммитэ.

Кыайы 50 сылын туолуутун алтыһыннара Чакыр изиһилэтин 4 ытык-мааны кырдыаастара бэйэлэрин үбүлүйдэрин эмиз бэлэттиллэр. Кинилэр тустарынан кыратык билсигэ түһүөҕү.

БИЛЛИНЛЭЭХ ОБУРУОТЧУТ

Дьонно-сэргэтэ таптаан ааттамаларынан, Министэрэ-хээн оҕонньор—Васильев Д. А. 80 сааһын томточчу туолар. Дмитрий Афанасьевич сэрин сылларыгар Усолье-Сибирское куоракка тарин заводугар рабочайдаабыта. Улгум, толоругас, кыайыгас үлэитин элбөд салалтата мүлчү тутуон баарбатаа, ыгыры кэллэрин ахсын броня бээрэн илэллэрэ.

Министэрэ-хээн араа албута, иһинэ гынан ийэтинин бэрт эрэйдээхтик олоһуоттара, ликбезкэ үөрэнэн ааһар, суруйар буолбута. Бирданилээн ил буолан балаача дьирээлэһэн олоро сатаан баран, нолуокка кыһыттаран, 1936 сыллаахха Молотов аатынан колхозка чиллэһинэн киирбитэ. Оччолорго хэрнэйдэр кэлэн хортуппуйу, оҕуруот аһын олоһууга үлэһиллэрэ, уол кинилэртэ сыстан үлэһэн киирэн барбыта. Икки кыһын устата Ааллаах Үүһүгэ таһаарас таһымтыгар сымдыбыта.

Үлэ фронуттан 1946 с. кэлбитэ, сити кэмтэн 1974 с. пенсияга тахсар дьэри оҕуруотчутунан үлэһэбитэ. Хортуппуйу үүннэринин чычча байылабыта. 1966, 1970, 1973 сылларга үрдүк үүнүүнү хомуйан, «Үлэ кылбэһин иһин» иккис дараагынан наараадалаабыта, оройуон хас да тигүлээх рекордсмена, колхоз, совхоз, оройуон, Тыва хангайыстыбатын министретаатын элбэх грамоталарын, махтал суруктарын туппута. «РСФСР тыатый хангайыстыбатын кыайыналар» аатаһынан бэлэтэммитэ.

Дмитрий Афанасьевич 7 оҕолоох, 20 сиэннээх. Олох салданар.

ХОТУУРДААХ ХОҢУУНА

Сэттэ уон биэс сыл хаарын салгыгар ууларар Г. Н. Адамов—Халла тобус туруйа уол оҕолоох Лейтуту Ньукудай бэйис уола. Чакыр наазаалынай оҕуруотчуту бүтэрээт, колхоз төһүү үлэһитэ буолбута.

Армияга 1943 с. бэс айы 18 күнүгэр ыгырыллыбыта. Японияны утары сэрингэ 582-с стрелковой полкада ставкой пулеметка иккис нүмэринин сымдыбыта. Хайлар, Хорбин куораттарынан, Хинган хайатынан Чачуль куоракка тийбитэ. Ефрейтор Гаврил Адамов 1946 сыллаахха иһинэ эрэ иһинэ төрөөбүт-үөскэбит Чакырып буоругар үктэммитэ. Ити сыл кини иһин-атах оһиһууларыгар күннээбитэ, кыһылкэтери кэрийэ сымдыан мүнэ бөһүү хомуйбута, оройуонга киирэн чемпионнаабыта. Кыһыгас, оубахха, сүүрүүгэ таһыларын булбатаа.

Халла Хабырылла оройуонугар чулуу от охсоочу быһымтынан биллибитэ. 1947 с. биһр күннээх буурдаһынаах охсууга 2,87 гектар сирин тэлээлээн өхтөрбүтэ. Хонуу наарахан үлэтин барытын боруобалаабыта: биһигэдэһирдээбитэ, сылгыһыттаабыта, 9 сыл түүлээри соторлообута. Үгүс правительственной наараадалар-лаах, оттон махтал сурук, бочуотунай грамота туһунан этэ да барыллыбат, элбэх. Алта оҕо араа буолбута, биллэтин 17 сиэн, биһр хос сиэн тааталлаах илэлэ-нэ кэртэниһин Дария Степановнаһын уолларыгар Сашага, урукута оройуон чемпион-булчуугар, бэр-бааччы олоһолор.

ТУРУУ ҮЛЭИТ

75 сааһын туолбут Е. А. Миронов түөрт биһаатты-лартан үһүстэрэ этэ, оҕуруолара үөрэммитэрэ, кыра эрдэваттэн хара үлэҥэ арналлы дулурба, түргэн тутуу-нуулаах үлэит буола улааппыта. Армияга 1943 с. ыгырыллыбыта. Сэттиннэгэ дьэри 293-с полкада, ити

БИҢИГИ ЮБИЛЯРДАРБЫТ

Снимоктарга: үһүс хаһастан уҕа—ВАСИЛЬЕВ Д. А., АДАМОВ Г. Н., МИРОНОВ Е. А.; аллара—АДАМОВ К. Н.

кэмтэн 1945 сыл ахсынныга дьэри 540-с рабочай батальонига, сааһын 1946 сыл иһин-аһыгар дьэри үбүс моторострелковой полкада стрелогунан сулуусалаабыта. Егор Андреевич дойдугулар кэлээт, үлэ үһүгэр түспүтэ.

Таһаарыа көлөнө таһыа тохтотулуур дьэри хас да көлөнө Аллаах Үүһүгэ, Охотский бэрэбизинэн таһа-рар таһымтыгар сымдыбыта, сайыннан от охсоочу, кы-дамайыт бастыга этэ. Трактор дэлэйиэр дьэри ферма отун хастык да көлөнө эмиз киһи тийбэрэ.

Хайа да үлэни силэргэхтэтэн, күнү-түүнү аахсыбакка үлэһэн чычча да кыайыгас-хотутас киһи этэ. Оттон эрдэһитин чаһынан киһи курдуктары этэн эрдэлэр иһи «суор хараһын сирбит киһи» дьэ. Дэлэр да бөһүөлэ-тэн балларга көтөөх сиргэ кыһыһы сарсырда са-гарды үлэ-дүйөл сырдаан эрдэһитэ тыва быһыһытан көмөһү бүүрүмүтүнэ бу бэркис гынан тракторста-ри солутуу дуо. Кырдыагас биллэтин да иһинти үлэ-тэн эрдэрбат. Сайын ахсын от бөһүү оттоон үлүү-түүр, кыһыһын эргэнэ хара тыаттытан иһи тутуур-лаах, оттух харалаах эргилэр.

Егор Андреевич Анастасия Михайловнаһын 12 оҕо-ну бөһөйдээн киһи-хара оҕордулар, биллэтин 23 сиэн-нээхтэр.

30 СЫЛ—ТУТУУГА

Адамовтар аһыс уоллара Константин Николаевич 70-күн туолар. Кини эмиз начальнай оҕуруотун бү-тэрээт, Яковлев атынан колхоз-чиллэнэ буолбута. Уол аһыһын туолуат, 1943 с. бэс айыгар армияга ыгырыл-лан, Буруһаа Кыхта дьэри куораттан таһыгар тийбэн 20-с ат делотугар кавалерист быһымтынан. 1946 сыл тохсунньугулар дьэри сымдыбыта. Монголиятан Со-хха аһаһылыбыт аттары арбаа фронига атаарыга кыттыбыта. 1946 сыл тохсунньугулар 1947 сыл тох-сунньугулар дьэри Сосургу Сахалинга 1075 №-дээх туспа тутуу батальонугар стрелогунан сулуусалаабы-та, дойдугулар 1947 с. кэлбитэ.

(Бүтүүтүн 4 стр. көр).

Балаһалары бэлэмнээт Н. В. ФИЛИППОВ.

